

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A048 Bergeend (*Tadorna tadorna*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De bergeend is een vrij grote (lengte 55-65 cm), gansachtige eend met een onmiskenbaar verenkleed. Hij heeft een donkergroene kop, bloedrode snavel, kastanjebruine brede halsband en donkergroene tot zwarte handpennen. Alleen het mannetje heeft een rode knobbel op zijn snavel. De bergeend is in Nederland een vrij talrijke broedvogel, doortrekker en wintervogel in (vrij) groot aantal. Hij broedt in heel laag Nederland (inclusief het rivierengebied) en meer plaatselijk ook in delen van hoog Nederland. In Westelijk Eurazië worden drie populaties onderscheiden, waarvan de voor Nederland relevante Noordwest-Europese populatie vooral in het Verenigd Koninkrijk, Zweden en in Nederland broedt.

Bron: Albert de Jong

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Noordwest-Europese flyway-populatie heeft een groot verspreidingsgebied in Europa, dat zich uitstrekt van Scandinavië en IJsland in het noorden, tot Zuid-Frankrijk en Polen in het zuiden. De Noordwest-Europese flyway-populatie wordt geschat op 310.000 vogels, waarvan in Nederland 31-42% verbleef tijdens de trektijd in de periode in 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensgemiddelde¹ van de bergeend betrof 64.400 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 92% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://de-soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

¹ De som van maandelijks schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

B. Bescherming

2. Status

Bergeend *Tadorna tadorna* (A048). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De bergeend leeft buiten de broedtijd voornamelijk in zoute wateren in estuaria en waddengebieden. De aanwezigheid in zoet water blijft, anders dan in de broedtijd, grotendeels beperkt tot grotere 'wetlands' (IJsselmeer, Oostvaardersplassen, Randmeren). De bergeend foerageert in middelgrote tot grote groepen losse groepen bij voorkeur in zacht sediment of op slik bedekt met een dun laagje water. De bergeend volgt in het getijdengebied min of meer het getijdenritme, maar concentreert zich nauwelijks op hoogwatervluchtplaatsen en foerageert ook bij vloed. De soort houdt er specifieke gebieden op na om de vleugelrui door te maken, in Nederland is dat vooral in de Waddenzee (tegenwoordig met name de Friese kust) en in (veel mindere mate) de Westerschelde.

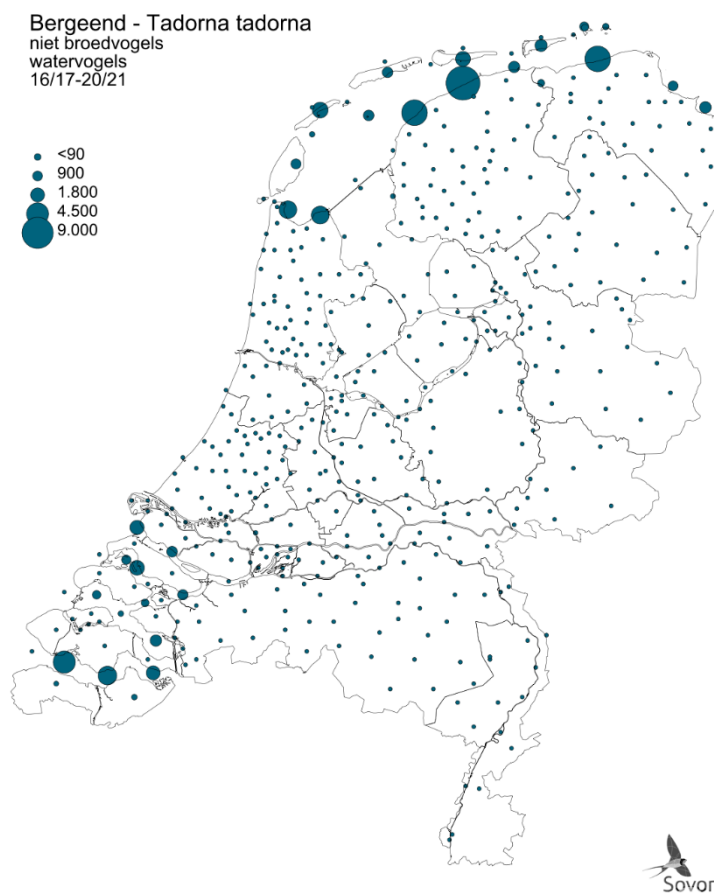
3.2 Voedsel

Het voedsel van de bergeend bestaat voornamelijk uit bodemdieren (benthos), en hij heeft daarbij een voorkeur voor kleine slakjes, slijkgarnalen, wormen, schelpdieren en kreeftachtigen. Daarnaast eet de bergeend ook groenwieren en plantenzaden. Bij het foerageren gebruikt de bergeend vaak een kenmerkende maai-beweging. Hij zeeft het voedsel al grondelend uit de bovenste laag van het sediment.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse winterpopulatie van de bergeend omvatte naar schatting maximaal 41.900-63.500 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De doortrekpopulatie betrof in dezelfde periode naar schatting maximaal 95.000-130.000 vogels. Verreweg de meeste bergeenden overwinteren in het Waddengebied, op flinke afstand gevolgd door de Zoute Delta. Grote concentraties zitten vooral op de Friese en Groningse vastelandskwelders en aangrenzende wadplaten (Hornman 2018). De soort trekt na het broedseizoen naar specifieke gebieden om de vleugelrui door te maken. In Nederland liggen die vooral in de Waddenzee, met name voor de Friese kust ten oosten van Harlingen. Hier verblijven soms meer dan 100.000 bergeenden in gebieden met veel voedsel (slijkgarnalen) en weinig scheepvaart (rust). De aantallen in de Delta (Westerschelde) zijn lager, maar nemen wel toe. Binnenlandse gebieden herbergen weinig aantallen van betekenis. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

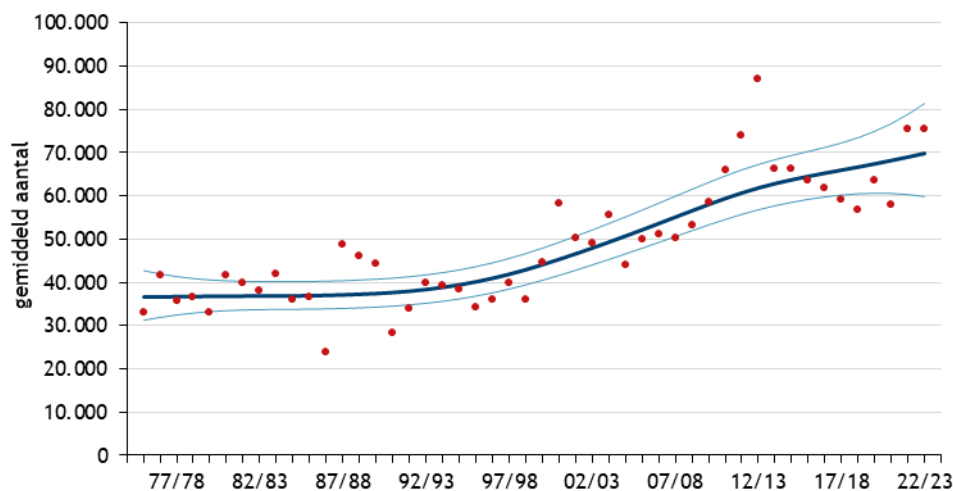
Verspreiding van de bergeend als niet-broedvogel in de periode 2016/17 – 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de bergeend als niet-broedvogel laat op de lange termijn (1980/81-2022/23) een matige toename zien, op de korte termijn (2011/12-2022/23) is de aantalsontwikkeling stabiel.

De Nederlandse Waddenzee speelt een bepalende rol in aantalsontwikkeling. Hier verblijven veruit de grootste aantallen bergeenden, samenhangend met groeiende ruiconcentraties in de zomer en nazomer (Kleefstra *et al.* 2011). De toename op de lange termijn is deels te verklaren door een verschuiving van de populatie vanuit het Duitse deel van de Waddenzee naar Nederland (Kleefstra *et al.* 2022). Lange tijd brachten vrijwel alle West-Europese bergeenden de rui door in de Duitse Waddenzee. Vanaf ongeveer 1995 doen ze dat in toenemende mate ook in de Nederlandse Waddenzee, met name voor de Friese kust. Recente gegevens laten in Duitsland geen verdere afname zien. De afgelopen jaren neemt ook het aantal ruiende bergeenden in de Westerschelde toe (Lilipaly & Meininger 2022), zij het dat de aantallen daar aanzienlijk lager zijn dan in de Waddenzee. Tot slot is ook in de overige delen van het land sprake van een toename, hoewel het aantal aan fluctuaties onderhevig is (Hornman *et al.* 2024). Omdat de aantallen daar laag zijn, heeft dat geen directe invloed op het landelijke aantal. Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de bergeend als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde in de monitoringgebieden (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni). Merk op dat hoewel de aantalsontwikkeling in de monitoringsgebieden representatief wordt geacht voor de landelijke aantalsontwikkeling, het gemiddeld aantal in de figuur niet direct vergeleken kan worden met het landelijk seizoensgemiddelde (zie 1.3) doordat een (klein) deel van de populatie zich buiten de monitoringsgebieden kan bevinden (zie leeswijzer).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022²

i. Verspreidingsgebied: gunstig

De verspreiding van de bergeend in Nederland is in vergelijking met de periode rond 1980, ten tijde van het vaststellen van de Vogelrichtlijn, min of meer gelijk gebleven. Het aspect verspreidingsgebied wordt daardoor als 'gunstig' beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

De populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 bevond zich ruim boven een gunstig niveau voor de populatie. In combinatie met de matige toename op de lange termijn (1980/81-2019/20) leidt dit tot een gunstige beoordeling van het aspect populatie.

iii. Leefgebied: gunstig

Het actuele leefgebied is van voldoende omvang om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden, gezien de aantalstoename in met name de Waddenzee (Sovon 2021). Er zijn geen indicaties dat de omvang en kwaliteit van het leefgebied van de bergeend buiten de broedtijd onder druk staat.

² Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

iv. Toekomstperspectief: gunstig

Ook het toekomstperspectief is als 'gunstig' verondersteld. Er zijn naar verwachting geen ontwikkelingen bekend die op de korte termijn (komende 12 jaar) een belangrijke negatieve invloed op de populatie kunnen uitoefenen.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de bergeend als niet-broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is³.

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	gunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 41.000 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNV 2026).

6. Drukfactoren

- *Ziekten*: de bergeend is beoordeeld als kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) vanwege het vaak voorkomen in groepen (Slaterus *et al.* 2024).
- *Verstoring*: de gevoeligheid van bergeend voor verstoring is met verstoringafstanden van 250 tot 500 meter gemiddeld tot groot (Krijgsveld *et al.* 2022). De verstoringafstanden zijn het grootst gedurende de vleugelrui, wanneer de vogels enige tijd niet kunnen vliegen. De hoogste ruiconcentraties in de Waddenzee bevinden zich dan ook in de gebieden met weinig scheepvaart en andere verstoringbronnen als wandelaars, wadlopers of op wadplaten droogvallende boten. De soort is in die periode ook gevoeliger voor in geulen passerende vaartuigen en laag vliegverkeer.
- *Sterfte door infrastructuur*: bergeenden zijn gevoelig voor aanvaringen met hoogspanningslijnen (Sierdsema *et al.* 2020).

Invloeden van buiten Nederland

De toename vanaf eind jaren tachtig, en vooral sinds de eeuwwisseling, in Nederland hangt samen met veranderde verspreiding van ruiende bergeenden in de internationale Waddenzee. De aantallen in de Duitse Bocht (waar vrijwel alle West-Europese bergeenden zich van oudsher concentreerden om te ruien) namen af, terwijl op het Nederlandse wad belangrijke concentraties ontstonden, eerst vooral in de westelijke Waddenzee, daarna aan de Friese kust (Kleefstra *et al.* 2011).

³Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Bergeenden verblijven sterk geconcentreerd in het Waddengebied en in mindere mate in de Delta. Het voorkomen is hiermee sterk gebonden aan de Natura 2000-gebieden. Het behouden van de geschiktheid van deze Natura 2000-gebieden als rust- en ruiplaatsen is door deze concentratie essentieel voor het behoud van de soort. Hiervoor is het waarborgen van rust van groot belang. Over het algemeen wordt bij recreatie als afstand tussen de vogels en de verstoringsbron een bufferzone van minimaal 500 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen (Krijgsveld et al. 2022).
- Maatregelen om aanvaringen met hoogspanningsleidingen te voorkomen (indien relevant), de soort wordt als kwetsbaar beschouwd hiervoor (Sierdsema et al. 2020).

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Waarborgen rust bij ruiplaatsen en foerageergebieden		x	
Voorkomen aanvaringen hoogspanningsleidingen		x	

8. Bronnen

- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hornman M. 2018. Bergeend *Tadorna tadorna*. Pp. 92-93 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Hornman M., Koffijberg K., van Oostveen C., van Winden E., Louwe Kooijmans J., Kleefstra R., Vergeer J.W. & Soldaat L. 2024. Watervogels in Nederland in 2021/2022. Sovon rapport 2024/22, RWSrapport BM 24.04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kempf N. 2001. Eiderenten und mausernde Brandenten. In: Landesamt für den Nationalpark Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer (eds), Wattenmeermonitoring 2000. Schriftenreihe des Nationalpark Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer. Sonderheft: 68-69.
- Kleefstra R., Smit C., Kraan C., Aarts G., van Dijk J. & de Jong M. 2011. Het toegenomen belang van de Nederlandse Waddenzee voor ruiende Bergeenden. Limosa 84: 145-154.
- Kleefstra R., Bregnballe T., Frikke J., Günther K., Hälterlein B., Hansen M.B., Hornman M., Ludwig, J., Meyer, J., & Scheiffarth G. 2022. Trends of Migratory and Wintering Waterbirds in the Wadden Sea 1987/1988 - 2019/2020. Wadden Sea Ecosystem No. 41. Common Wadden Sea Secretariat, Expert Group Migratory Birds, Wilhelmshaven, Germany.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Koffijberg K., Blew J., Eskildsen K., Günther K., Koks B., Laursen K., Rasmussen L.M., Potel P. & Südbek P. 2003. High tide roosts in the Wadden Sea. A review of bird distribution, protection regimes and potential sources of anthropogenic disturbance. Wadden Sea Ecosystem 16. CWSS/TMAG/JMMB, Wilhelmshaven.
- Kraan C., Piersma T., Dekinga A. & Fey B. 2006. Bergeenden vinden slijkgarnaaltjes en rust op nieuwe ruipaaltjes bij Harlingen. Limosa 79: 19-24.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Lilipaly S. & Meininger P. 2022 Bergeend. Pp. 399-403. in: Meininger P.L. (red.). Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNV. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Sierdsema H., Foppen R., Kampichler C. & van den Bremer L. 2020. Prioritering van locaties voor draadmarkeringen in hoogspanningsverbindingen op basis van aanvaringsrisico's van vogels. Sovon-rapport 2020/82. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Bergeend niet-broedvogel. <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21969>. Geraadpleegd op 29/11/2024.